

JULI 2021
DET CENTRALE HANDICAPRÅD

SAMFUNDSØKONOMISKE GEVINSTER VED HØJNET UDDANNELSESNIVEAU HOS PERSONER MED PSYKISKE HANDICAP

RAPPORT

COWI

JULI 2021
DET CENTRALE HANDICAPRÅD

SAMFUNDSØKONOMISKE GEVINSTER VED HØJNET UDDANNELSESNIVEAU HOS PERSONER MED PSYKISKE HANDICAP

RAPPORT

PROJEKTNR.

A219959

DOKUMENTNR.

3

VERSION

1

UDGIVELSESDATO

9. juli 2021

BESKRIVELSE

UDARBEJDET

JEE, MWHR, PGM

KONTROLLERET

PGM

GODKENDT

JEE

INDHOLD

Sammenfatning	7
1 Indledning, baggrund og formål	10
2 Udgangspunkt for analysen	12
3 Tilgang og metode	15
4 Resultater	20

BILAG

Bilag A	Litteratur
---------	------------

Sammenfatning

Uddannelse synes vigtig for at opnå beskæftigelse – særligt for personer med handicap

Ud over at personer med handicap generelt har en dårligere tilknytning til arbejdsmarkedet end andre, viser undersøgelser også, at personer med handicap – ikke mindst psykiske handicap – generelt har et markant lavere uddannelsesniveau (målt på andele med en given uddannelse som højest fuldførte uddannelse).

Samtidig viser undersøgelser, at beskæftigelsesfrekvensen generelt er højere for personer med højere uddannelse (målt på længde af uddannelse). Dette gælder særligt for personer med – ikke mindst psykiske – handicap.

Det er derfor nærliggende at forvente, at en indsats for at fastholde børn og unge med særligt psykiske og kognitive handicap gennem hele uddannelsessystemet, og dermed medvirke til at "løfte" uddannelsesniveaet hos personer med psykiske og kognitive handicap, alt andet lige vil kunne medvirke til en øget beskæftigelsesfrekvens for denne gruppe.

Beregningerne i denne rapport belyser derfor også størrelsesordenen af gevinsterne ved, at der med et generelt højere uddannelsesniveau blandt personer med psykiske og kognitive handicap, alt andet lige vil forventes flere beskæftigede i denne gruppe samtidig med, at personerne generelt vil være i beskæftigelse med en højere produktivitet (afspejlet ved lønniveaet).

Uddannelse betaler sig også - ikke mindst for personer med handicap.

En konkret beregning viser, at den samfundsøkonomiske gevinst ved at blot 1 procent af gruppen af personer med selvrapporterede større eller mindre psykiske og kognitive handicap "løftes" fra det "oprindelige" uddannelsesniveau til uddannelsesniveaet "over", alt andet lige kan forventes at udgøre knapt kr. 1,3 milliarder (netto-nutidsværdi i 2021 opgjort i 2021 prisniveau, over en 35-årig periode, svarende til et arbejdsliv). Den budgetøkonomiske gevinst kan forventes at udgøre knapt kr. 0,4 milliarder (netto-nutidsværdi i 2021 opgjort i 2021 prisniveau, over en 35-årig periode).

Gevinsten kommer både samfundet som helhed og den enkelte til gode

Det konkrete resultat hviler her på, at brutto godt 1.330 personer men blot netto knapt 550 personer vil få et uddannelsesløft, og at blot netto cirka 400 personer derigennem opnår og fastholder mere produktiv (bedre betalt) beskæftigelse. Heraf ville netto cirka 175 personer der opnår og fastholder

beskæftigelse (knap 50 i fleksjob og godt 125 i ordinær beskæftigelse) ellers være uden beskæftigelse og i stedet på overførselsindkomst. En forøgelse af uddannelsesniveaet vil således alt andet lige medføre en samfundsøkonomisk gevinst i form af både en produktivitetseffekt og en beskæftigelseseffekt.

Resultatet må i dette lys siges at være ganske bemærkelsesværdigt. Også her vil der således være et økonomisk råderum for at investere i yderligere initiativer, der kan medvirke til at realisere dette resultat.

Det kan dermed også siges, at der vil være tale om forsigtige vurderinger af den potentielle samfundsøkonomiske gevinst ved, at gruppen af personer med psykiske funktionsnedsættelser i højere grad opnår en kompetencegivende uddannelse, der nemmere fører til en øget og forventeligt bedre betalt beskæftigelse. Dette endda vel vidende, at der er tale om en meget sammensat gruppe af personer med vidt forskellige – og for nogles vedkommende yderst begrænsede eller ingen – forudsætninger for at opnå en kompetencegivende uddannelse.

Ved et mere optimistisk scenarie, hvor det måske ville kunne lykkes at få "løftet" helt op til 10 procent af den omtalte gruppe fra det oprindelige uddannelsesniveau til "næste" uddannelsesniveau, viser en supplerende beregning, at den samfundsøkonomiske og den budgetøkonomiske gevinst vokser til henholdsvis knapt kr. 12,7 milliarder (netto-nutidsværdi i 2021 opgjort i 2021 prisniveau, over en 35-årig periode, svarende til et arbejdsliv) og godt og vel kr. 3,8 milliarder (netto-nutidsværdi i 2021 opgjort i 2021 prisniveau, over en 35-årig periode).

I dette scenarie forudsættes det dermed at det lykkes at få løftet helt op til brutto knapt 13.340 personer fra det oprindelige uddannelsesniveau til næste uddannelsesniveau, svarende til netto knapt 5.450 personer. Dette vil alt andet lige resultere i at netto knapt 4.000 personer vil opnå mere produktiv beskæftigelse, hvoraf netto knapt 1.740 personer ellers ville være uden beskæftigelse.

Central forudsætning: Ingen fortrængning

Det bør nævnes, at en central forudsætning for beregningerne bl.a. af værdien af beskæftigelseseffekten er, at der i sidste ende skabes et tilsvarende antal nye jobs, da en central forudsætning for resultaterne af vore beregninger er, at der ikke sker fortrængning af anden arbejdskraft, når flere personer med handicap opnår eller fastholder beskæftigelse. Denne forudsætning kan diskuteres, men anses for ganske rimelig på sigt bl.a. i lyset af den forventede mangel på arbejdskraft de kommende år.

Behov for handling

Undersøgelser viser altså fortsat, at personer med handicap har en noget lavere arbejdsmarkedstilknøytning end ikke-handicappede. Der synes dermed stadig at være et potentiale for at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap.

Undersøgelser viser også at personer med handicap generelt har et lavere uddannelsesniveau end personer uden handicap. Endvidere viser undersøgelser, at personer med højere uddannelse generelt har en højere beskæftigelsesfrekvens – og at dette synes mere udtalt for personer med handicap. Begge disse forhold gælder tilsyneladende i særligt høj grad for personer med psykiske handicap.

Vores analyse viser i forlængelse heraf også at der vil være et pænt samfundsøkonomisk og budgetøkonomisk gevinstpotentiale i form af både en produktivitetseffekt og en beskæftigelseseffekt, ved blot et relativt beskedent "løft" af uddannelsesniveauet hos personer med handicap, særligt personer med psykisk handicap. Dette kunne derfor være et oplagt område at sætte ind på.

Tallene viser i hvert fald at der er et behov for at handle – og potentielt et økonomisk råderum til at gøre det.

1 Indledning, baggrund og formål

To analyser ...

Denne rapport beskriver forudsætningerne for og resultaterne af **den anden af to analyser** udført af COWI for Det Centrale Handicapråd:

Denne anden analyse tager udgangspunkt i, at der i det seneste årti har været en stigning i antallet af børn og unge med psykiske funktionsnedsættelser; en gruppe mennesker som ofte har udfordringer med at gennemføre en uddannelse og som efterfølgende har en lav beskæftigelsesfrekvens. Analysen beregner den **potentielle samfundsøkonomiske gevinst ved, at gruppen af personer med psykiske funktionsnedsættelser i højere grad opnår en kompetencegivende uddannelse, der nemmere fører til en øget og forventeligt bedre betalt beskæftigelse.**

... der tager udgangspunkt i samme samfundsøkonomiske tilgang som 2014-analysen

Analysen tager delvist udgangspunkt i den **samme samfundsøkonomiske tilgang som en tidligere COWI-analyse udført for DCH i 2014**, der vedrører beregninger af den budget- og samfundsøkonomiske værdi ved at få flere personer med handicap i arbejde – jf. rapporten "Samfundsøkonomiske gevinster ved arbejdsmarkedsrettede indsats for personer med handicap".

Der henvises derfor til 2014-rapporten for en mere udførlig beskrivelse af analysemetoden – herunder definitionen af personer med handicap, og opgørelsen af budget- og samfundsøkonomiske gevinster og omkostninger ved at personer med handicap kommer i arbejde. Dette sagt, er det tilstræbt, at denne korte rapport kan læses uden nødvendigvis at læse hele 2014-rapporten.

Konkret at ...

Formålet med denne analyse er således, at beregne størrelsesordenen af den **potentielle samfundsøkonomiske gevinst ved, at gruppen af personer med psykiske funktionsnedsættelser fastholdes i uddannelsessystemet og i højere grad opnår en kompetencegivende uddannelse, der nemmere fører til en øget og forventeligt bedre betalt beskæftigelse.** Det er et formål der også er afledt af et ønske om at anskueliggøre det betydelige – ikke blot menneskelige, men også – samfundsøkonomiske potentiale ved at gøre en indsats for i højere grad, at fastholde børn og unge med psykiske funktionsnedsættelser hele vejen igennem uddannelsessystemet.

Vi beregner konkret dette som den samfundsøkonomiske gevinst ved den forøgede beskæftigelsesgrad og produktivitet, der vil forventes

... 1 eller 10 procent fra gruppen "løftes" ét uddannelsesniveau...

> f.eks. som følge af, at en andel på 1 procent af gruppen af personer med selvrapporterede større eller mindre psykiske og kognitive handicap "løftes" fra det oprindelige uddannelsesniveau til et højere uddannelsesniveau¹. Der gennemføres i forlængelse heraf også en supplerende beregning, hvor det

¹ Dog således at 1 procent af gruppen der har haft grundskole som højest fuldførte uddannelse løftes til en erhvervsfaglig uddannelse som højest fuldførte uddannelse. Tilsvarende antages det at 1 procent af personerne løftes fra henholdsvis gymnasie til mellemlang videregående uddannelse, erhvervsfaglig uddannelse til kortere videregående uddannelse, og også fra kortere til mellemlang videregående uddannelse samt fra mellemlang til lang videregående uddannelse.

antages at 10 procent af den nævnte gruppe "løftes" fra det oprindelige uddannelsesniveau til et højere uddannelsesniveau.

... eller at "uddannelsesgabet" for gruppen reduceres med 10 procent.

- > eller f.eks. som følge af, at "uddannelsesgabet", forstået som forskellen i andele af personer med et givet niveau af højst fuldførte uddannelse mellem to grupper, reduceres med 10 procent (af denne forskel)² – hvor udgangspunktet er personer med selvrapporterede større eller mindre psykiske og kognitive handicap.

Den konkrete tilgang uddybes i det følgende.

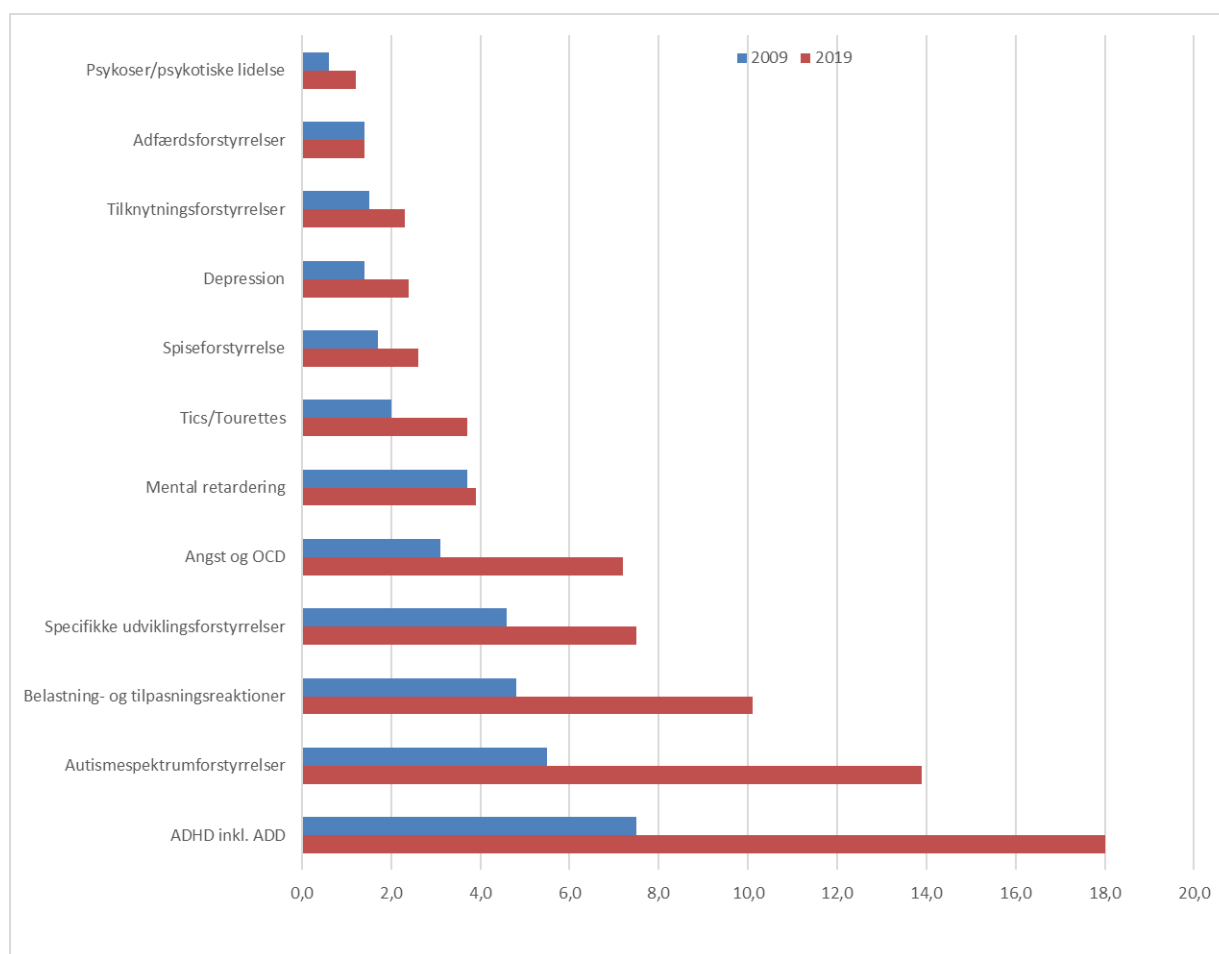
² Dog således at "uddannelsesgabet" for personer med større psykiske og kognitive handicap sættes i forhold til personer med mindre psykiske og kognitive handicap. Tilsvarende sættes det for personer med mindre psykiske og kognitive handicap i forhold til personer uden handicap.

2 Udgangspunkt for analysen

Observeret stigning i antal og andel af børn og unge med psykiatriske diagnoser...

Ifølge en relativt ny analyse fra Social- og Indenrigsministeriet (2020) er der over en ti-års periode fra 2009 til 2019 sket en markant stigning i antallet af børn og unge med psykiatriske diagnoser³. Særligt gruppen af diagnoser som ADHD, ASF, stress, angst og OCD, samt til dels også specifikke udviklingsforstyrrelser, der under ét i nogle sammenhænge også karakteriseres som kognitive handicap, er vokset i antal og procentvis stigning, jf. Figur 2-1 herunder.

Figur 2-1 Antal børn og unge med psykiske sygdomme pr. 1.000 0-17-årige, fordelt på udvalgte diagnoser, 2009 og 2019.

Kilde: Tabel 3.1 i: Udviklingstendenser i forhold til børn og unge med psykiariske diagnoser - Social- og Indenrigsministeriets Benchmarkingsenhed, 2020

I analysen er der undersøgt forskellige mulige forklaringer på de markante stigninger. Ifølge analysen er det ikke "... ændringer i populationens størrelse eller sammensætning, der driver stigningen i antal børn og unge med psykiatriske diagnoser. Tværtimod taler udviklingen i disse forhold (som fx et faldende

³ Børn og unge med psykiske sygdomme er i denne analyse defineret som personer mellem 0 og 17 år opgjort pr. 1. januar i opgørelsesåret, som er registreret med psykiatriske diagnoser på enten psykiatrisk eller somatisk sygehus inden for 5 forudgående år. Opgørelsen omfatter aktionsdiagnoser (årsagen til kontakten) og bidiagnoser (andre samtidige diagnoser).

børnetal) faktisk for, at der skulle være færre med en diagnose i dag end tidligere. Stigningen i antallet af børn og unge med diagnoser kan dermed tilskrives ændringer som følge af, at børn og unge i højere grad bliver diagnosticeret."

... kan være udtryk for, at flere børn og unge har en psykisk sygdom, ...

Den observerede stigning i antallet af børn og unge med psykiatriske diagnoser er dog ikke nødvendigvis ensbetydende med, at flere børn og unge har en psykisk sygdom; men ifølge analysen umiddelbart alene et udtryk for, at flere og flere børn og unge end tidligere udredes med en psykiatrisk diagnose og eventuelt behandles for denne på sygehusene. Ifølge analysen **kan** dette så være, fordi flere er syge, **og/eller**, det **kan** være fordi der er sket ændringer i praksis, i forhold til hvor mange der henvises, diagnosticeres og modtager behandling.

... men vurderes i højere grad at være udtryk for tidligere opsporing samt bedre diagnostik og behandlingstilbud.

Således peges der i analysen på, at "*... den faktiske forekomst af psykiatriske diagnoser blandt børn og unge over tid ligger på et nogenlunde konstant niveau. Ifølge klinikerne skal udviklingen i antallet af børn og unge med registrerede diagnoser ses i lyset af, at der er en større opmærksomhed på børn i psykisk mistrivsel og dermed en bedre opsporing, men også at klinikerne i dag ved mere om børn og unges psykiske udvikling og over tid har udviklet en bedre diagnostik, og at der er skabt et bedre behandlingstilbud.*"

Uanset årsag, sætter det fokus på gruppen og de udfordringer gruppen har – også senere i livet.

Hvad enten der er tale om reelle stigninger i andelen og antallet af børn og unge med psykiatriske diagnoser, eller det i højere grad er udtryk for et større fokus på børn og unges psykiske trivsel, bedre muligheder for diagnosticering og behandling samt større social accept og mindre stigmatisering omkring det at få/have en psykiatriske diagnose, sætter det fokus på gruppen og de udfordringer gruppen har.

Én af de store udfordringer er ...

En af de helt store udfordringer omkring gruppen af børn og unge med psykiatriske diagnoser/psykiske handicap - der også kan have **store konsekvenser resten af livet** - er ikke mindst, at fastholde gruppen i skole- og uddannelsessystemet.

... at gruppen klarer sig markant dårligere i både folkeskolen ...

Ifølge en nyere analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, AE (2019a), klarer unge med et psykisk eller fysisk handicap sig **markant dårligere i forbindelse med folkeskolens afgangsprøve** sammenlignet med jævnaldrende unge uden handicap. Analysen viser, at hele 41,4 procent af afgangselever med handicap i 9. klasse ikke opnår mindst karakteren 2 i dansk og matematik. Det samme gælder ifølge analysen for blot 10,8 procent af afgangselever uden handicap. Særligt gælder det blandt unge med en autisme-diagnose eller ADHD, hvor kun omkring hver anden har fået mindst 2 i dansk og matematik. De samme tendenser findes ifølge VIVE (2020c), hvor det vises at unge med funktionsnedsættelser opnår et lavere gennemsnit i dansk og matematik ved folkeskolens prøver og ved de nationale test, set i forhold til unge uden funktionsnedsættelse. Ligesom unge med funktionsnedsættelser i højere grad fritages fra folkeskolens afgangseksamen (12 %) set i forhold til unge uden funktionsnedsættelser (1 %).

... og videre igennem ungdomsuddannelserne.

En anden nyere analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, AE (2019b), viser endvidere, at unge med et psykisk eller fysisk handicap klarer sig **markant dårligere i uddannelsessystemet** sammenlignet med jævnaldrende unge. Således er unge med handicap i væsentlig lavere grad i gang med en

ungdomsuddannelse som 18-årig, og færre unge med handicap har afsluttet en ungdomsuddannelse som 25-årig.

Mere specifikt findes det, at mens det blandt alle 18-årige var 88 procent der enten var i gang eller færdig med en ungdomsuddannelse, gjaldt det samme blot ca. 60 procent af de unge med ADHD, autisme eller et psykisk handicap. I gennemsnit var ca. 64 procent af de 18-årige med de udvalgte handicap i gang med en ungdomsuddannelse. Endvidere vises det, at ca. 80 procent har fuldført mindst en ungdomsuddannelse blandt alle 25-årige, mens det blot gælder ca. 54 procent af unge med de udvalgte handicap, som er medtaget i analysen. Eksempelvis er det kun hver tredje med en ADHD-diagnose, der har afsluttet en ungdomsuddannelse som 25-årig.

De ovennævnte analyser peger således på, at unge med psykisk eller fysisk handicap generelt klarer sig dårligere i ungdoms-uddannelsessystemet.

Dette har alvorlige konsekvenser ...

Adskillige undersøgelser af både ældre og nyere dato⁴ peger ydermere på, at personer med handicap - og herunder særligt **personer med psykiske handicap - generelt har et noget lavere uddannelsesniveau** (målt på niveau for højest fuldførte uddannelse), sammenlignet med personer uden handicap.

... i form af generelt lavere uddannelsesniveau og lavere beskæftigelse.

Mange af de samme men også andre undersøgelser peger samtidig på, at **beskæftigelsesfrekvensen generelt er højere for personer med højere uddannelse**. Dette gælder generelt, men i særlig grad for personer med handicap⁵.

Alt andet lige kan man dermed forestille sig, at **en indsats for at "løfte" uddannelsesniveaut hos personer med handicap, særligt gruppen af personer med psykiske handicap, vil kunne medvirke til en øget beskæftigelsesfrekvens** for denne gruppe.

Dette er udgangspunktet for den følgende analyse af de potentielle samfundsøkonomiske gevinster, ved at øge uddannelsesniveaut blandt personer med psykiske handicap.

⁴ Eksempelvis VIVE (2020a), VIVE (2017), samt Kjeldsen, M. M., H. S. Houlberg og J. Høgelund (2013), Damgaard M., T. Steffensen og S. Bengtsson (2013) og Bengtsson (2008)

⁵ Eksempelvis Rose Skaksen, Jan (2019) samt Rode Larsen, M. og M. Larsen (2017)

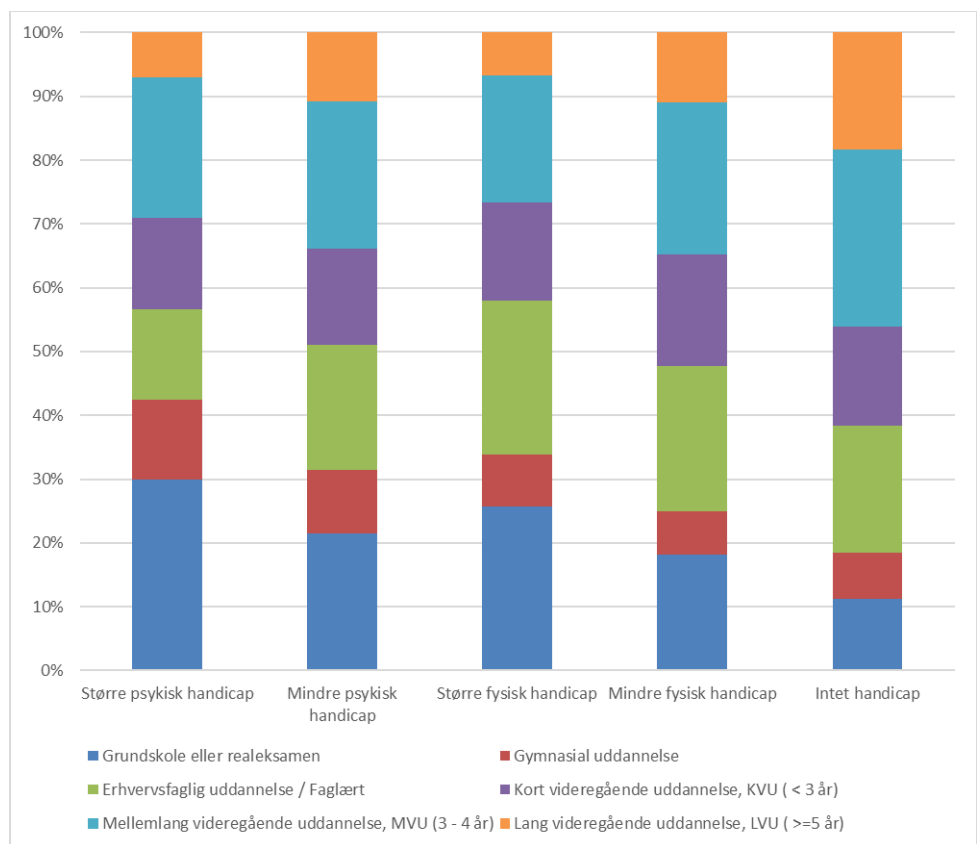
3 Tilgang og metode

Som nævnt ovenfor viser en række undersøgelser, at personer med handicap generelt har et lavere uddannelsesniveau sammenlignet med personer uden handicap.

Særligt personer med psykiske handicaps har lavere uddannelsesniveau end andre.

Den seneste undersøgelse af Hverdagsliv og Levevilkår for personer med handicap 2016, VIVE (2017), viser således at personer med handicap - særligt personer med psykiske handicap - generelt har et markant lavere uddannelsesniveau, målt på andele med en given uddannelse som højst fuldførte uddannelse, som det blandt andet også fremgår af Figur 3-1 herunder.

Figur 3-1 Fordeling efter højeste fuldførte uddannelse. Opgjort for handicaptyper og -grader samt intet handicap. Respondenter i alderen 30-64 år, 2016.

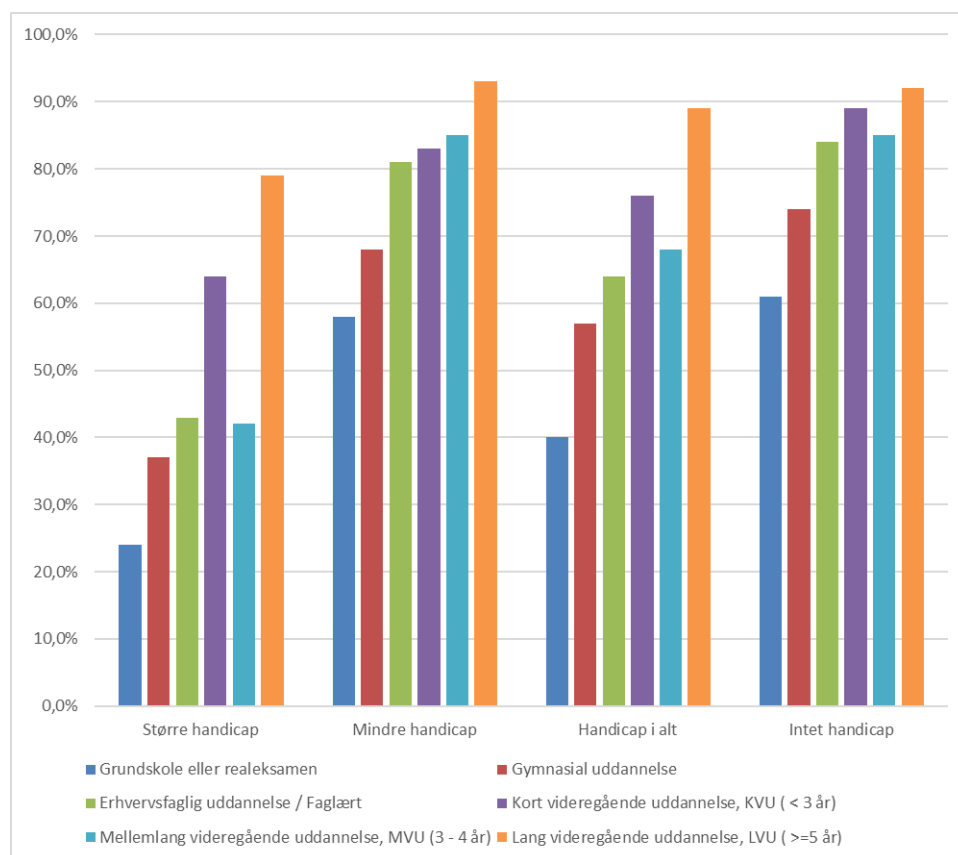
Kilde: Bearbejdet version af Figur 4.1 i "Personer med handicap - Hverdagsliv og levevilkår 2016", VIVE - Viden til Velfærd, 2017

Den nyeste undersøgelse af "Handicap og Beskæftigelse 2019", VIVE (2020a), viser samme tendens, om end lidt mindre udtalt.

Uddannelse er vigtig for at opnå beskæftigelse – især for personer med handicap.

Samme undersøgelse, VIVE (2020a), viser på linje med andre tidligere analyser, at **beskæftigelsesfrekvensen generelt er højere for personer med højere uddannelse** målt på længde af uddannelse. Dette gælder særligt for personer med handicap, og i særlig høj grad for personer med større handicap, sammenlignet med andre personer - med og uden handicap. Dette illustreres tydeligt af Figur 3-2 herunder.

Figur 3-2 Beskæftigelsesfrekvens afhængig af personernes højeste fuldførte uddannelsesniveaue. Særskilt efter, om de har et handicap eller ej, og om handicappet er større eller mindre, 2019.

Kilde: Bearbejdet version af Figur 4.1 i "Handicap og beskæftigelse 2019 – Viden til at understøtte, at flere personer med handicap kommer i beskæftigelse", VIVE – Viden til Velværd, 2020

Med dette afsæt analyseres i det følgende **den budget- og samfundsøkonomiske betydning af at "løfte" uddannelsesniveaue blandt personer med psykiske handicap.**

Det skal i forlængelse heraf bemærkes, at kombinationen af data fra to forskellige kilder principielt introducerer en ekstra usikkerhed i analysen. Det vurderes dog, at kombinationen tilsammen udgør det bedst mulige analysegrundlag baseret på data fra eksisterende kilder. VIVE (2020a) repræsenterer således det nyest tilgængelige grundlag for data vedrørende beskæftigelse af personer med selvrapporteret handicap, mens VIVE (2017) repræsenterer den nyest tilgængelige kilde der tilstrækkeligt detaljeret opgør beskæftigelsesfrekvenser opdelt på henholdsvis større og mindre psykiske handicap for udvalgte niveauer af højest fuldførte uddannelse. Sidstnævnte kilde opgør endvidere disse data alene for gruppen 30-64 årige, der aldersmæssigt kan forventes i højere grad at have fuldført den uddannelse der stiles efter som højest fuldførte uddannelse, i modsætning til gruppen af 18-64 årige hvor en del kan forventes endnu ikke at være nået til deres "endemål" i uddannelsessystemet.

Baseret på data fra VIVE (2020a)⁶ estimerer vi således antallet af personer, med selvrapporterede større og mindre psykiske og kognitive handicap, som det fremgår af Tabel 3-1.

Tabel 3-1 *Andele og estimeret antal personer fordelt på udvalgte typer af væsentligste handicap. Opgjort for handicaptyper og -grader.*

	Større handicap [Andel]	Mindre handicap [Andel]	Handicap i alt [Andel]	Større handicap [Antal]	Mindre handicap [Antal]	Handicap i alt [Antal]
Øvrige psykiske handicap	13,3%	8,4%	10,6%	41.922	32.248	73.113
Øvrige kognitive handicap	3,0%	0,9%	1,8%	9.380	3.394	12.415
Autisme/Aspergers, ADD/ADHD, mm.*	8,0%	9,1%	8,6%	25.015	34.313	59.318
Psykiske og kognitive handicap i alt	24,3%	18,4%	21,0%	76.317	69.954	144.846

Kilde: Egen tilvirkning på basis af Tabel 2.1 i "Handicap og beskæftigelse 2019 – Viden til at understøtte, at flere personer med handicap kommer i beskæftigelse", VIVE – Viden til Velfærd, 2020

*Note: Autisme/Aspergers, ADD/ADHD samt Forbier, OCD, stress, PTSD mm

Herefter estimeres, på basis af ovenstående data og data fra VIVE (2017) jf. Figur 3-1, en anslået fordeling af personer i ovennævnte gruppe på forskellige niveauer af højest fuldførte uddannelse, som det fremgår af Tabel 3-2.

Tabel 3-2 *Personer med psykiske og kognitive handicap, andele og antal der har en given uddannelse som højest fuldførte uddannelse.*

	Større psykisk handicap [Andel]	Mindre psykisk handicap [Andel]	Større psykisk handicap [Antal]	Mindre psykisk handicap [Antal]
Grundskole eller realeksamen	29,9%	21,5%	22.819	15.040
Gymnasial uddannelse	12,6%	10,0%	9.616	6.995
Erhvervsfaglig uddannelse / Faglært	14,2%	19,5%	10.837	13.641
Kort videregående uddannelse, KVV (< 3 år)	14,2%	15,1%	10.837	10.563
Mellemlang videregående uddannelse, MVU (3 - 4 år)	22,1%	23,1%	16.866	16.159
Lang videregående uddannelse, LVU (>=5 år)	7,0%	10,8%	5.342	7.555
I alt	100,0%	100,0%	76.317	69.954

Kilde: Egen tilvirkning.

Referencesituationen ...

Med udgangspunkt i denne fordeling af personer på forskellige niveauer af højest fuldførte uddannelse, estimeres herefter antallet af beskæftigede i gruppen, med udgangspunkt i ovenstående data fra VIVE (2020a) for gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvenser ved et givet uddannelsesniveau, jf. Figur 3-2.

⁶ Jf. Tabel 2.1 i VIVE (2020a).

Tabel 3-3 Personer med psykiske og kognitive handicap, andele og antal der har en given uddannelse som højest fuldførte uddannelse.

	Større psykisk handicap [Beskæftigelsesfrekvens]	Mindre psykisk handicap [Beskæftigelsesfrekvens]	Større psykisk handicap [Antal]	Mindre psykisk handicap [Antal]
Grundskole eller realeksamen	24,0%	58,0%	5.477	8.723
Gymnasial uddannelse	37,0%	68,0%	3.558	4.757
Erhvervsfaglig uddannelse / Faglært	43,0%	81,0%	4.660	11.049
Kort videregående uddannelse, KVV (< 3 år)	64,0%	83,0%	6.936	8.767
Mellemlang videregående uddannelse, MVU (3 - 4 år)	42,0%	85,0%	7.084	13.736
Lang videregående uddannelse, LVU (>=5 år)	79,0%	93,0%	4.220	7.026
I alt			31.934	54.059

Kilde: Egen tilvirkning.

Ligeledes med udgangspunkt i data fra VIVE (2020a)⁷ anslås i forlængelse heraf en fordeling på henholdsvis ordinært beskæftigede og beskæftigede i fleksjob (eller andre særlige vilkår).

... og en alternativ situation ...

Der tages herefter udgangspunkt i en alternativ situation, hvor det antages at en nærmere defineret del af gruppen af personer med selvrapporterede større eller mindre psykiske og kognitive handicap har fået øget deres uddannelsesmæssige kompetencer fra det oprindelige uddannelsesniveau til et højere uddannelsesniveau – som det er nærmere beskrevet i indledningen.

Med baggrund i denne alternative fordeling af personer på forskellige niveauer af højest fuldførte uddannelse estimeres - efter samme metode som ovenfor - antallet af beskæftigede ved denne alternative fordeling på niveauer for højest fuldførte uddannelse. Det vil med andre ord sige, at den gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens ved et givet niveau af højst fuldførte uddannelse alt andet lige forudsættes at "forblive" den samme i den alternative situation, som i udgangssituationen.

... sammenlignes.

Ved at sammenligne antallet af beskæftigede i de to situationer findes, at der i den alternative situation, med et generelt højere uddannelsesniveau blandt personer med psykiske og kognitive handicap, alt andet lige vil være flere beskæftigede samtidig med, at personerne generelt vil være i beskæftigelse med en højere produktivitet⁸.

En forøgelse af uddannelsesniveaet vil således medføre en samfundsøkonomisk gevinst i form af både en beskæftigelseseffekt og en produktivitetseffekt.

⁷ Jf. Tabel 3.3 i VIVE (2020a).

⁸ Idet et højere lønniveau generelt kan siges at afspejle, at arbejdskraften tillægges en højere værdi i produktionen og dermed en højere produktivitet.

Ingen fortrængning på sigt

Det skal afsluttede om metoden understreges, at en central forudsætning for beregningerne bl.a. af værdien af beskæftigelseseffekten er, at der i sidste ende skabes et tilsvarende antal nye jobs, da en central forudsætning for resultaterne af vore beregninger er, at der ikke sker fortrængning af anden arbejdskraft, når flere personer med handicap opnår eller fastholder beskæftigelse. Denne forudsætning kan diskuteres, men anses for ganske rimelig på sigt bl.a. i lyset af den forventede mangel på arbejdskraft de kommende år.

4 Resultater

To alternative scenarier for et højere uddannelsesniveau.

Med det i de forrige kapitler beskrevne metodemæssige udgangspunkt, regnes der på to alternative scenarier for et højere uddannelsesniveau:

- > Dels et scenarie, hvor det antages, at 1 procent af gruppen af personer med selvrapporterede større eller mindre psykiske og kognitive handicap er blevet "løftet" fra det oprindelige uddannelsesniveau til uddannelsesniveauet over⁹. Der gennemføres i forlængelse heraf også en mere optimistisk supplerende beregning, hvor 10 procent af gruppen af personer med selvrapporterede større eller mindre psykiske og kognitive handicap "løftes" fra det oprindelige uddannelsesniveau til et højere uddannelsesniveau.
- > Dels et andet scenarie, hvor det antages, at "uddannelsesgab", forstået som forskellen i andele af personer med et givet niveau af højst fuldførte uddannelse mellem to grupper, er reduceret med 10 procent (af denne forskel)¹⁰.

Det kan dermed siges, at der i udgangspunktet vil være tale om forsigtige vurderinger af den potentielle samfundsøkonomiske gevinst ved, at gruppen af personer med psykiske funktionsnedsættelser i højere grad opnår en kompetencegivende uddannelse, der nemmere fører til en øget og forventeligt bedre betalt beskæftigelse, vel vidende at der er tale om en meget sammensat gruppe af personer med vidt forskellige – og for nogles vedkommende yderst begrænsede eller ingen – forudsætninger for at opnå en kompetencegivende uddannelse.

Flere personer med psykiske og kognitive handicap med (kompetencegivende) uddannelse på højere niveau

Tabel 4-1 viser den samfundsøkonomiske gevinst ved, at en nærmere defineret andel af gruppen af personer med psykiske funktionsnedsættelser i højere grad opnår en kompetencegivende uddannelse.

⁹ Dog således at 1 procent af gruppen der har haft grundskole som højest fuldførte uddannelse løftes til en erhvervsfaglig uddannelse som højest fuldførte uddannelse. Tilsvarende antages det, at 1 procent af personerne løftes fra henholdsvis gymnasie til mellemlang videregående uddannelse, erhvervsfaglig uddannelse til kortere videregående uddannelse, og også fra kortere til mellemlang videregående uddannelse samt fra mellemlag til lang videregående uddannelse.

¹⁰ Dog således at "uddannelsesgab" for personer med større psykiske og kognitive handicap sættes i forhold til personer med mindre psykiske og kognitive handicap. Tilsvarende sættes det for personer med mindre psykiske og kognitive handicap i forhold til personer uden handicap.

Tabel 4-1 Samfundsøkonomisk resultat ved flere personer med psykiske og kognitive handicap med (kompetencegivende) uddannelse på højere niveau. Nutidsværdi i 2021 opgjort i 2021 prisniveau (regnet over et arbejdsliv på minimum 35 år)

[Mio. kr.]	Uddannelsesløft af 1 pct af gruppen	Uddannelsesløft af 10 pct af gruppen	Reduktion af uddannelsesgab på 10 pct
<u>Værdi af øget beskæftigelse</u>	<u>1.603</u>	<u>16.026</u>	<u>5.795</u>
Beskæftigelse (ordinær)	1.454	14.539	5.381
Fleksjob	149	1.487	414
<u>Afledte meromkostninger</u>	<u>-376</u>	<u>-3.764</u>	<u>-1.171</u>
Handicap-kompensation (pers. ass.)	-3	-27	-8
Meromkostninger ved uddannelse	-374	-3.737	-1.163
<u>Skatteforvridningsomkostning</u>	<u>39</u>	<u>391</u>	<u>154</u>
Samfundsøkonomisk resultat	1.265	12.654	4.778

Kilde: COWI beregning

Det ses af Tabel 4-1 at der potentielt vil være pæne samfundsøkonomiske gevinster ved at flere personer med psykiske og kognitive handicap fastholdes i uddannelsessystemet og gennemfører en kompetencegivende uddannelse, således at gruppens uddannelsesniveau generelt hæves.

For så vidt angår scenariet, hvor 1 procent af gruppen af personer med psykiske og kognitive handicap "løftes" fra det oprindelige uddannelsesniveau til uddannelsesniveauet over, så viser beregningerne at ovennævnte resultat hviler på, at brutto godt 1.330 personer men netto knapt 550 personer vil få et uddannelsesløft. Netto cirka 400 personer vil derigennem opnå og fastholde mere produktiv (bedre betalt) beskæftigelse. Heraf ville netto cirka 175 personer der opnå og fastholder beskæftigelse (knapt 50 i fleksjob og godt 125 i ordinær beskæftigelse) ellers være uden beskæftigelse, og som udgangspunkt i stedet på overførselsindkomst.

Ved et mere optimistisk scenarie, hvor det ville kunne lykkes at få "løftet" hele 10 procent af den omtalte gruppe fra det oprindelige uddannelsesniveau til uddannelsesniveauet over, viser en supplerende beregning, at dette konkret forudsætter at det lykkes at få løftet brutto knapt 13.340 personer fra det oprindelige uddannelsesniveau til næste uddannelsesniveau, svarende til netto knapt 5.450 personer. Dette vil alt andet lige resultere i at netto knapt 4.000 personer vil opnå mere produktiv beskæftigelse (heraf cirka 3/4 i ordinær beskæftigelse), hvoraf netto knapt 1.740 personer ellers vil være uden beskæftigelse.

For så vidt angår scenariet, hvor "uddannelsesgab" for gruppen af personer med psykiske og kognitive handicap reduceres med 10 procent, så viser

beregningerne tilsvarende at resultatet hviler på, at brutto knapt 4.340 personer men netto knapt 1.750 personer vil få et uddannelsesløft. Netto godt 1.290 personer opnår og fastholder derigennem mere produktiv beskæftigelse. Heraf ville netto cirka 520 beskæftigede personer (knapt 120 i fleksjob og godt 400 i ordinær beskæftigelse) ellers være uden beskæftigelse (men på overførselsindkomst).

En forøgelse af uddannelsesniveaet vil således alt andet lige medføre en samfundsøkonomisk gevinst i form af både en produktivitetseffekt og en beskæftigelseseffekt. Dette er effekter, der - lidt forenklet fremstillet - skyldes at **et højere uddannelsesniveau** blandt personer med psykiske og kognitive handicap, alt andet lige vil **føre til en højere beskæftigelsesgrad** blandt personerne i gruppen, **samtidig med at personerne generelt vil være i beskæftigelse med en højere produktivitet** (afspejlet ved et højere lønniveau).

Af Tabel 4-2 herunder fremgår det ikke overraskende, at der også vil være budgetøkonomiske gevinster for det offentlige - set under ét.

Tabel 4-2 Budgetøkonomisk resultat ved flere personer med psykiske og kognitive handicap med (kompetencegivende) uddannelse på højere niveau. Nutidsværdi i 2021 opgjort i 2021 prisniveau (regnet over et arbejdsliv på minimum 35 år)

[Mio. kr.]	Uddannelsesløft af 1 pct af gruppen	Uddannelsesløft af 10 pct af gruppen	Reduktion af uddannelsesgab på 10 pct
<u>Værdi af skatter (mer-indtægt)</u>	<u>406</u>	<u>4.062</u>	<u>1.548</u>
Beskæftigelse (ordinær)	483	4.827	1.786
Fleksjob (løn)	49	494	138
Overførselsindkomst (kontanthjælp)	-126	-1.259	-376
<u>Overførselsindkomster (besparelse)</u>	<u>355</u>	<u>3.550</u>	<u>1.140</u>
Fleksjob (tilskud)	-174	-1.739	-442
Overførselsindkomst (kontanthjælp)	529	5.289	1.581
<u>Afledte meromkostninger</u>	<u>-376</u>	<u>-3.764</u>	<u>-1.171</u>
Handicap-kompensation (pers. ass.)	-3	-27	-8
Meromkostninger ved uddannelse	-374	-3.737	-1.163
Budgetøkonomisk resultat	385	3.848	1.516

Kilde: COWI beregning

Nogle få følsomhedsberegninger

Af tabellerne nedenfor fremgår resultaterne af nogle få udvalgte følsomhedsberegninger, der illustrerer betydningen af en enkelt udvalgt parameter – nemlig størrelsen af de anslåede meromkostninger ved uddannelsesløft.

Betydningen for det samfundsøkonomiske resultat fremgår af Tabel 4-3 herunder. Heraf ses det, at selv en væsentlig forøgelse på 50% af meromkostningerne ved uddannelsesløft ikke afgørende forringer det samfundsøkonomiske resultat, der umiddelbart reduceres med i størrelsesordenen 20%.

Tabel 4-3 Samfundsøkonomisk resultat af følsomhedsanalyser, Nutidsværdi

[Mio. kr.]	Uddannelsesløft af 1 pct af gruppen	Uddannelsesløft af 10 pct af gruppen	Reduktion af uddannelsesgab på 10 pct
Meromkostn. v. uddannelse, +50%	1.060	10.602	4.139

Kilde: COWI beregning

I Tabel 4-4 nedenfor vises betydningen for det budgetøkonomiske resultat.

Tabel 4-4 Budgetøkonomisk resultat af følsomhedsanalyser, Nutidsværdi

[Mio. kr.]	Uddannelsesløft af 1 pct af gruppen	Uddannelsesløft af 10 pct af gruppen	Reduktion af uddannelsesgab på 10 pct
Meromkostn. v. uddannelse, +50%	198	1.979	935

Kilde: COWI beregning

Det budgetøkonomiske resultat reduceres heller ikke afgørende, selvom en forøgelse af meromkostningerne ved uddannelsesløft her ses at have en relativt større betydning.

Overordnet viser følsomhedsanalyserne således, at resultaterne synes robuste over for evt. forøgede meromkostninger ved uddannelsesløft.

Bilag A Litteratur

AE (2019a), Flere unge med handicap består ikke folkeskolens afgangsprøve, AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd for Danske Handicaporganisationer, 2019.

AE (2019b), Mange unge med handicap får ikke en ungdomsuddannelse, AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd for Danske Handicaporganisationer, 2019.

AE (2019c), Offentlige omkostninger til uddannelse, AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd i samarbejde med HK, 2019.

AE (2021), Unge med diagnoser har svær start på uddannelseslivet, AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2021.

Bengtsson (2008), Handicap og samfundsdeltagelse, SFI-rapport 08:18.

[Borger.dk](http://borger.dk), Ydelsesniveauer for overførselsindkomster.

Damgaard, M., T. Steffensen og S. Bengtsson (2013), Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse – En analyse af sammenhænge mellem hverdagsliv, samliv, udsathed og type og grad af funktionsnedsættelse, SFI-rapport 13:26.

Finansministeriet (2017), Vejledning i samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger.

Finansministeriet (2021), Nøgletalskatalog, tillæg til "Vejledning i samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger".

Kjeldsen, M. M., H. S. Houlberg og J. Høgelund (2013), Handicap og beskæftigelse – Udviklingen mellem 2002 og 2012, SFI-rapport 13:01.

Marselisborg Consulting (2019), Evaluering af ordningen med personlig assistance, December 2019.

Rode Larsen, M. og M. Larsen (2017), Handicap, beskæftigelse og uddannelse i 2016, SFI-rapport 17:15

Rose Skaksen, Jan (2019), Hvordan udvikler beskæftigelsen sig i Danmark? - En analyse af forskellige befolkningsgruppers deltagelse på arbejdsmarkedet, ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag 2019

Social- og Indenrigsministeriet (2020), Udviklingstendenser i forhold til børn og unge med psykiatriske diagnoser - Social- og Indenrigsministeriets Benchmarkingenhed, 2020.

STAR – Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2017a), Grupper af fleksjobbere før og efter reformen 2013, januar 2017

STAR – Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2017b), Fleksjobbernes arbejdsmarked, februar 2017

STAR – Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2017c), Analyse af udvikling i arbejdstid for ansatte i fleksjob under ny fleksjobordning, december 2017.

STAR – Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2018a), Reform af førtidspension og fleksjob – Status, maj 2018.

<https://www.statistikbanken.dk>, Statistikbanken under Danmarks statistik, diverse tabeller under emnet 'ARBEJDE, INDKOMST OG FORMUE', herunder tabellen SLON1: Løn efter uddannelse, sektor, aflønningsform, lønmodtagergruppe, lønkomponenter og køn.

Steen A., S. Legard, J. E. Jessen, N. Anker og P. G. Madsen (2012), Samfunnsøkonomisk analyse av økt sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne, AFI-rapport 5/2012.

VIVE (2017), Personer med handicap - Hverdagsliv og levevilkår 2016, VIVE - Viden til Velfærd, 2017.

VIVE (2020a), Handicap og beskæftigelse 2019 – Viden til at understøtte, at flere personer med handicap kommer i beskæftigelse, VIVE – Viden til Velfærd, 2020.

VIVE (2020b), Handicap og beskæftigelse 2019 – Bilagsrapport, VIVE – Viden til Velfærd, 2020.

VIVE (2020c), Uddannelsesresultater og -mønstre for børn og unge med funktionsnedsættelser, VIVE – Viden til Velfærd, 2020.